

KÜRESELLEŞME KARŞITI HAREKET VE DÜNYA SOSYAL FORMU

Reha Alpay

Berlin duvarının yıkılışının üzerinden daha henüz 10 yıl geçmişken, duvarları yıkmakla övünen küreselleşmeci kapitalizm, kendi toplantılarını halka karşı korumak için tüm bu kentlerde beton duvarlar örmek ve binlerce polisi bu duvarları korumak için seferber etmek zorunda kalıyordu.

Küreselleşme, her ne kadar politik gündeme neoliberalizmin yükselişi ile seksenli yıllardan bu yana girdiyse de, 16. yüzyıldan beri yaşanan bir olgu. Çok kabaca yeryüzündeki tüm kıtalararası iletişim ve ürün akışının yoğunlaşması olarak tanımlanabilecek küreselleşme, daha eskiye de götürülebilir. Ancak bu dönemlerde “yeni dünya” (Kuzey ve Güney Amerika ile Avustralya ve Okyanusya) henüz “keşfedilmediği” için küreselleşmeden söz edemiyoruz. 16. yüzyılda bu kıtalara ulaşan Batılılar, özellikle altın, gümüş gibi değerli madenleri buralardan Avrupa’ya taşıyarak küreselleşmeyi başlattılar. Böylece kapitalizmin toplumsal bir sistem olarak ortaya çıkışını sağlayan sermaye birikimi büyük bir hız kazanmış oluyordu. 18. ve 19. yüzyıllar ise bir yandan dünyanın her tarafında sömürgeciliğin yaygınlaşmasına tanık olurken, öbür yanda ABD’nin ve Latin Amerika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları ile dünyadaki siyasal dengelerin değişmesinin işaretlerini veriyordu.

Küreselleşmenin temel karakteristiği, baştan

beri kapitalizmin sermaye birikimini ve sömürüyü artırmaya yönelik bir sömürgeleştirme politikası olmuştur. Bununla birlikte bu sürecin daha etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi için teknolojik yenilikler her zaman önem taşımıştır. 1883’te bugünkü Endonezya’da patlayan Krakatoa volkanının dört saat içinde Boston’da basılan gazetelerde haber edilmesi o gün için büyük bir aşamaydı ve bu okyanusları aşan telgraf telleri sayesinde oluyordu.

Peki 1980’lerde neoliberalizm küreselleşmeyi neden gündeme getiriyordu? Bu sorunun yanıtını bulmak için 1960’ların sonlarında bunalıma girmeye başlayan ve 1970’lerde petrol fiyatlarındaki artışla birlikte bunalımın doruğuna ulaştığı sırada kapitalizmin bu dönemi nasıl aşmaya çalıştığına bakmak gerekiyor. İkinci Dünya savaşını izleyen yıllar hızlı bir sanayileşme ve toplumsal refahın neredeyse tüm dünyada arttığı yıllar oldu. Bunu izleyen bunalım başladığında, 1970’lerde ilk tepki sanayinin, işgücünün daha ucuz ve örgütsüz olduğu Üçüncü Dünya ülkelerine

taşınması olmuştur. Ancak bunalım buna karşın devam edince, sermaye teknoloji yoğun sektörlerle yönelmeye ve daha önce girmemiş olduğu alanlara yönelerek hizmet sektöründe gelişmeye başladı. Bu süreç, otomasyonda görülmemiş bir artışa ve bilgi ağırlıklı bir sermaye birikimine yol açtı. Bir yanda bilgisayar ve iletişim teknolojileri yaşamın her alanına girerken, bir yandan da bağımsız küçük işletmelerin yerine merkezi olarak örgütlenen ve bayiler aracılığı ile yayılan hizmet sektörüne yönelik işletmeler yaygınlaşmaya başladı [1].

Bilgisel sermayenin bu yaygınlaşması ister istemez kapitalist ideologları da yeni sloganlar üretmeye ve bu yeni gelişmeleri kapitalizmin bir zaferi ve insanlığa katkısı olarak sunmaya yöneltti. Neoliberal politikaların yarattığı işsizlik, yoksullaşma, gelir dengesizliğinin derinleşmesi, yaratılan tüketim toplumunun allanıp pullanmasıyla gizlenmeliydi. Sermayenin yapısındaki bu değişikliklerin en göze çarpan sonucu, sanayinin Üçüncü Dünya ülkelerine kayması ve yeni gelişen teknolojiler ile kıtalararası iletişimin yayılması idi. Bu göstergeler küreselleşme adı altında sloganlaştırıldı.

Gerçekten de artık yoksul ülkelerde dahi çoğu evde televizyon vardı ve insanlar dünyada olup biteni izler olmuşlardı. Ancak bunlardan daha önemlisi kapitalizm artık yeni pazarlara ve daha önce ulaşamadığı doğal kaynaklara gereksinim duyuyordu. Bu genişleme de daha önce soyutlayarak yok etmeye çalıştığı “sosyalist” ülkeleri pazar ilişkileri içine çekerek ve Üçüncü Dünya ülkelerinde daha önce ulaşamadığı bölgelere girerek gerçekleşecekti. Böylece yumuşama ve silahsızlanma politikaları ile artık kendini tehdit altında hissetmeyen “sosyalist” blok ülke liderlerine kapitalizme yumuşak geçiş olanağı açılmış oluyordu. Daha geniş pazarlara gereksinim duyan kapitalizm artık eski sömürge ilişkileri olmaksızın küresel bir sistem olmaya hazırды. Pazar ilişkileri, para ve teknoloji ile tüm dünyayı denetleyebileceğine güveniyordu

artık.

Böyle bir ortamda Gorbaçev liderliğindeki Sovyetler Birliği açıklık ve yeniden yapılanma politikaları ile kapitalizme yolu açtı. Tüm dünyada neoliberal ekonomik politikalar etkin oldu. Ulusal paralar piyasadaki fiyat dalgalanmalarına açık olmaya başladı. Şirket birleşmeleri ya da uluslararası yatırımlar yoluyla tüm büyük şirketler ulusötesi şirketlere dönüştü. Bu ortamın gerektirdiği internet üzerinden yaygın iletişim gibi teknolojiler de hızla yayılmaya başladı.

DİRENİŞ VE YENİ TEKNOLOJİLER

Ancak bu gelişen teknolojiler yalnızca ulusötesi şirketlere ve egemen güçlere hizmet etmiyordu. Bunlar aynı zamanda daha önce duyulmayan görülmeyen haksızlıkları duyulur ve görülür kılıyordu. Sözelimi, 1992’de Los Angeles’ta polis kimse görünmediğini varsaydığı bir saatte, haksız olarak cadde ortasında acımasızca dövdüğü Rodney King olayı amatör video kaydedicisi aracılığı ile filme alan bir kişinin yerel basını haberdar etmesi ile

Küreselleşmenin temel karakteristiği, baştan beri kapitalizmin sermaye birikimini ve sömürüyü artırmaya yönelik bir sömürgeleştirme politikası olmuştur.

büyük bir ayaklanmaya yol açtı. King’in bu şekilde dövülmesi LA polislerinin uyguladığı acımasız ırkçı baskının ilk örneği değildi, ancak benzer olaylara daha önce tanık olanların bunu kaydetme olanağı olmamıştı. Oysa 1992’de artık amatör video kayıt aygıtlarını satın almak ve taşımak sıradan insanlar için olanaklıydı. Bu aygıtlar izleyen yıllarda maden ve petrol şirketleri tarafından topraklarından sürülmeye çalışılan yerli topluluklarına karşı yapılan baskıları da bütün dünyaya duyurmak için etkili bir şekilde kullanıldı.

Yerel radyolar, alternatif haber kaynağı olarak ve gerektiğinde hızlı bir şekilde eylemlerin örgütlenmesi için kullanılan bir başka teknoloji. Yüz yüze ilişkilerin ve telefonun sağlayamadığı bir hız ile tepki verilmesi gereken olaylar ayrıntılarıyla duyuruluyor ve gösterilere katılım

sağlanabiliyor. 1990'ların ortalarından itibaren ise internetin işyerlerinde, üniversitelerde, okullarda ve evlerde yaygınlaşması ile karşılıklı iletişim olanakları hızla gelişti. Telefonun çok pahalı olduğu ya da güvenilir olmadığı uzak mesafelerle iletişim kolaylaşıyor, yalnız haber metinleri değil fotoğraf ya da video filmleri bile kısa sürede tüm dünyaya yayılabiliyor.

Burada küreselleşmeye karşı en etkili ve uzun süreli direnişi gerçekleştiren Zapatistaları anmak yerinde olacak, çünkü 1994 yılbaşında orada olanlar kısa süre içinde tüm dünyaya duyurulmasaydı ve geniş bir dayanışma hareketi örgütlenmeseydi, bu direniş kısa sürede acımasızca bastırılan bir ayaklanma olarak kalabilirdi. Özellikle internetin böyle bir dayanışmayı örgütlemekte etkin olarak kullanılması Zapatistaların davalarını bütün dünyaya duyurmalarını ve geniş kesimlerin desteğini almalarını kolaylaştırdı. Onları destekleyenler de böylece ABD gibi gelişmiş ülkelerde internet aracılığıyla geniş eylemler örgütleyebileceklerini gördüler ve bu süreç onları 1999'da Seattle'a kadar götürdü.

KÜRESELLEŞME VE DUVARLAR

Dünya Ticaret Örgütü, 1999 Kasımında Seattle'da serbest ticaretin önündeki engelleri kaldırmak için uluslararası bir anlaşma yapmayı amaçlayarak toplanmıştı. Gelişmiş ülkeler ve ulusötesi şirketler Üçüncü Dünya ülkelerinin kendi kaynaklarını korumayı amaçlayan önlemler almalarından rahatsız oluyorlar ve bu kaynakların serbest piyasa ortamında güçlü olanlar tarafından sınırsızca kullanılmasını istiyorlardı. Çevreciler ve ekolojistler buna, doğal kaynakların talanına ve yok edilmesine yol açacağı için karşı duruyorlardı. Giderek artan yoksullaşmayı daha da hızlandıracağı için toplumsal adalet konusunda duyarlı olanlar eylemlerde yerlerini alıyordu. Sendikalar ise serbest ticaretin, sanayi ve hatta hizmet

sektöründeki işlerin Üçüncü Dünya ülkelerine daha fazla taşınmasına yol açacağı için DTÖ'ye tepki duyuyorlardı [2]. Bunlara ulusötesi şirketler eliyle endüstrileşen tarımdan etkilenen küçük çiftçi örgütlerinden her türlü ayrımcılığa karşı çıkanlara kadar çok geniş bir katılım da eklendi. Bu tarihe değin bu denli farklı duyarlılıkları olan bu hareketler hiç bu ölçekte bir araya gelmemişlerdi. Eylemin yığınsallığından öte bu denli farklı hareketlerin ortak bir hedefte birleşmeleri önemliydi. Bunun ötesinde Seattle eylemleri yalnızca ABD boyutunda değil uluslararası bir katılımı gerçekleştirmişti.

Seattle'ı Melbourne, Prag, Quebec, Göteborg ve Cenova izledi. Dünyanın her tarafında küreselleşmeyi temsil eden DTÖ, DEF(Dünya Ekonomik Forumu) gibi kuruluşların toplantılarına karşı yığınsal eylemler ve bu eylemlerle dayanışma gösterileri örgütleniyordu. Berlin duvarının yıkılışının üzerinden daha henüz 10 yıl geçmişken, duvarları yıkmakla övünen

küreselleşmeci kapitalizm, kendi toplantılarını halka karşı korumak için tüm bu kentlerde beton duvarlar örmek ve binlerce polisi bu duvarları korumak için seferber etmek zorunda kalıyordu.

Küreselleşmeciler kendi söylemlerini yalnız bu şekilde yalanlamıyorlardı. Üçüncü Dünya ülkelerinde yoksulluğun giderek artması ve küreselleşmenin yarattığı politik istikrarsızlıklar bu ülkelerden gelişmiş kapitalist ülkelere kaçak yollardan göçü sürekli artırıyordu. Oysa otomasyonun yaygınlaşması işgücü talebini her yerde azaltıyordu ve gelişmiş kapitalist ülkeler için bu göç, yalnızca toplumsal ve ekonomik açıdan dengeleri bozabilecek bir tehditti. Kaçak göçmenler ucuz işgücü sağlasa da, bu durum, mevcut işsizliği istenmeyen boyutlara ulaştırıyordu. Ayrıca belirli ülkelerden büyük oranda göç gelmesi karşısında dinsel ve ırksal farklılıklardan ötürü yerel halk kendi kültürünü

Özellikle internetin böyle bir dayanışmayı örgütlemekte etkin olarak kullanılması Zapatistaların davalarını bütün dünyaya duyurmalarını ve geniş kesimlerin desteğini

tehdit altında görmeye başlıyordu. Bu bir çok ülkede halkın politik eğilimlerini ve tercihlerini etkilemeye ve dolayısıyla hükümetleri önlem almaya yöneltti. Artık küreselleşmeci hükümetler ulusal sınırlarını kaçak göçmenlere karşı korumak için Berlin duvarından daha güçlü duvarlar örmeye, daha sıkı önlemler almaya, gözaltı merkezleri inşa etmeye başladılar. Bu duvarlar belki beton değildi, ama sınır korumak ve kaçak gelenleri gözaltında tutmak için ayrılan kaynaklar hiç bir dönemde görülmemiş boyutlara ulaştı. Duvarlar yalnızca sermayenin ve sömürünün akışı için yıkılmalıydı, insanların özgürce dolaşmaları için değil.

PORTO ALEGRE

Gelişmiş Batı ülkelerinde bu eylemlilikler yaşanırken, Üçüncü Dünya (ya da Güney) ülkeleri de daha az hareketli değildi. Zapatistaların Meksika'nın güneyinde, Chiapas eyaletindeki ayaklanmasına yukarıda değinmiştik. Bu ayaklanma, NAFTA'nın yürürlüğe girdiği gün başlamış olması ve yerli halkların örgütlenmesi sonucu gerçekleşmiş olması açısından çok önemliydi. Bununla birlikte bu tarihten önce ve sonra bir çok ülkede emperyalist küreselleşmeye karşı gösteriler yapıldığını vurgulamak doğru olur. Bolivya'da suyun özelleştirilmesine karşı yığmsal gösteriler olurken, Venezuela'daki muhalefet neoliberalizm karşıtı Hugo Chavez'i ezici bir seçim zaferiyle iktidara getiriyordu. Brezilya'da ise İşçi Partisi önce 1988'de güney eyaletlerinde Porto Alegre gibi kimi önemli kentlerde belediye başkanlığını, ardından da eyalet hükümetini ele geçiriyordu. Böylece gerek Venezuela'da, gerek Brezilya'da katılımcı demokrasiden sıkça söz edilir oldu.

Porto Alegre örneğinde, kimi zaman "doğrudan demokrasi" olarak da nitelendirilen, bu katılımcı demokrasiye biraz yakından bakmakta yarar var. Öncelikle bu kavramın ortaya

atılmasında, İşçi Partisi'nin belediye başkan adayı seçimi kazandığı halde --belediye meclisi seçimlerinde aynı başarı elde edilemediği için-- belediye meclisinde çoğunluğu elde etmekten çok uzak olmasının etkisi olduğunu saptamak durumundayız. Vaad ettikleri politikaları belediye meclisinden geçirmek için halkın doğrudan desteğine gereksinimleri vardı. Bu desteği örgütlemek için kenti oluşturan 16 ilçede tüm vatandaşlara açık toplantılar organize edildi. Bu toplantılarda bütçe öncelikleri saptanıyor ve 2'şer delege Katılımcı Bütçe Danışmanı seçiliyor. İlçe toplantılarında saptanan önceliklere göre kent düzeyinde temizlik, yol bakım, eğitim v.b. gibi konulardaki öncelikler saptanıyor.

Ancak bu önceliklerin nasıl uygulanacağı konusunda oluşturulan Tematik Komisyonlar da söz sahibi. Sendikalar, işveren kuruluşları ve hükümet dışı kuruluşların temsilcilerinden oluşan bu komisyonlar nihai kararlar üzerinde etkili oluyorlar. İlk yıllarda ilçe bazında yapılan toplantılara geniş bir halk katılımı olmuşken, sonraki yıllarda bu katılımın belediye bürokrasinin vereceği kararlar için yalnızca bir danışma forumu olduğu ortaya çıkınca katılım oldukça düştü [3]. Tabanı olmayan, ancak uzman kişiler aracılığı ile

kararları manipüle etmeye çalışan sivil toplum kuruluşlarının katıldığı Tematik Komisyonlar daha öne çıktı. Kimi kararların yerel yatırımlarda ekonomik çıkarı olan işverenlerce manipüle edilerek belirlendiği de iddia edilmektedir[4]. Varolan merkezi belediye örgütlenmesine ve bu yapının finans kuruluşlarına bağımlılığına çözüm bulmayı amaçlamayan bu katılımcılık, sonuçta sorunlar karşısında çaresizliğe halkı ortak etmekten başka bir işe yaramamıştır. Halk sözde ilçeler düzeyinde örgütleniyordu, ama karar verme mekanizması doğrudan katılıma olanak vermeyecek boyutta olan kent düzeyinde gerçekleşiyordu. Yatırımlar ilçe düzeyinde değil tüm kent düzeyinde belediye bürokrasisi

tarafından organize ediliyordu. Bu durum projelerin çok büyümesine ve büyük finans kuruluşlarına bağımlılık yaratarak, bütçenin büyük bölümünün faiz ödemelerine gitmesiyle sonuçlanıyordu. Tabii bürokrasinin bizzat kendisinin yarattığı maliyeti de unutmamak gerek.

DÜNYA SOSYAL FORUMU

Yukarıda söz ettiğimiz 2000 yılındaki küreselleşme karşıtı gösteriler olurken Brezilya'da İşçi Partisi kendisini iktidara daha yakın görüyor ve uluslararası örgütlenmelerle kendisine destek bulmaya çalışıyordu. Aynı dönemde Avrupa'da, uluslararası finans işlemlerinden alınacak binde bir gibi bir vergi ile küresel adaletsizliğe çözüm aramayı savunan ATTAC (*Finanssal İşlemlerin Vatandaşlara Yardım İçin Vergilendirilmesi Birliği*), küreselleşme karşıtı hareket içinde reformcuların ağırlığını artırmaya çalışıyordu. Sonuçta bunlar kimi diğer küresel örgütleri de yanlarına alarak 2001 yılında Porto Alegre'de Dünya Sosyal Forumunu(DSF) organize ettiler[5]. Bu forum Dünya Ekonomik Forumu(DEF) ile aynı tarihte yapılarak, orada ele alınmayan toplumsal sorunları tartışmayı ve çözümler geliştirmeyi amaçlıyordu. DEF'na seçenek olarak ortaya çıkmakla birlikte daha baştan Brezilya İşçi Partisinin iktidar mücadelesine gölge düşürebilecek katılımcıların dışlanması ile organize edilmişti. Siyasal partilere değil sivil toplum kuruluşlarına dayandığını iddia eden DSF, Zapatistaları silaha başvurdukları iddiası ile dışlıyordu. Anarşist ve özgürlükçü örgütler ise doğrudan dışlanmasalar dahi organizasyon ve karar verme sürecine katılmaları engelleniyordu.

Birinci DSF "Başka bir Dünya Mümkün" sloganını yaygınlaştırarak büyük etkiler yaratırken gerçekte geniş sayılamayacak bir katılımı gerçekleştirmişti (yaklaşık 15 bin).

Ancak hiyerarşik bir örgütlenme tarzı yerine tüm hareketlere açık bir forum olma iddiası ile ortaya çıkması önemli bir çekim noktası olmasına yol açtı. İkinci DSF böylece 2002 yılı Şubatında 75 bin kişilik bir katılımı yapıldı. Bu katılımcıların büyük çoğunluğu yalnızca yapılan gösterilere katılmış dahi olsa bu büyük bir desteği ifade ediyordu. Anarşistler ve diğer özgürlükçülerin bir bölümü ise önceki DSF'de tüm kararların İşçi Partisi ve ATTAC tarafından belirlenmiş olmasını gözönüne alarak, ayrı bir mekanda paralel bir konferans örgütlemeyi yeğlediler. Çoğunluğu Latin Amerika ülkeleri olmak üzere 17 ülkeden 150 katılımcı bu toplantılarda bir çok konuyu ele aldılar[6]. DSF toplantılarında ise yalnız Zapatistalar değil Arjantin'in doğrudan demokrasi deneyimlerine dahi, son anda yapılan konuşmacı değişiklikleri ile yer verilmemeye çalışıldı.

Özellikle İkinci forumdan sonra dünyanın her yanında kent sosyal forumları ve bunların bir araya geldiği kıta forumları örgütlenmeye başlandı. Bu forumlar kimi yerde daha açık ve demokratik olabiliyorlarsa da kıta forumlarının yapısı DSF yapısından pek farklı olamadı. Sözgelimi ATTAC benzeri reformcu kuruluşlar ve İtalyan Komünist Partisinin devamı olan reformcu sol tarafından denetlendiği öne sürülen Avrupa Sosyal Forumu'na kimi radikal örgütler hiç katılmayı savundular[7].

Ocak 2003'te Üçüncüsü yine Porto Alegre'de yapılan DSF'na bu kez 100 bin kişi katıldı ve 1000 forum toplantısı yapıldı (günde 200 adet). Açılışta devlet başkanlığı seçimini farklı bir şekilde kazanarak daha henüz İşçi Partisini iktidara taşımış olan Lula Da Silva davetli olarak, Venezüela devlet başkanı Hugo Chavez ise davetsiz olarak konuşmalar yaptılar. Yeni katılımcıların arasında ICFTU ("Özgür" Sendikalar Uluslararası Konfederasyonu) başkanı da vardı.

Sosyal forum örgütlenmeleri küreselleşme karşıtı hareketin içinden çıkmıştır. Ancak aynı zamanda bir hareketler hareketi olan bu hareketin reformcu kesimleri tarafından ve yukarıdan aşıya bir örgütlenme ile yaratılmaktadır.

Bürokratik sendikaların ve resmi devlet yetkililerinin bu artan katılımıyla birlikte açılış konuşmalarını yorumlayan Naomi Klein, daha önceki forumlarda “yeni” olmaya vurgu yapılırken bu kez “büyük” olmaya vurgu yapıldığını belirtiyor ve bu sol devlet başkanlarınca Forumun rehin alındığını söylüyordu. Bu rehin alınma ve kaçırılma ile forum “olgunlaşıyor”, “ciddileşiyor” ve eski solun başarısız projelerinin mezarları arasında, seçim kazanarak toplumu değiştirme projeleri küreselleşme karşıtı harekete, katılımı artırıcı çözümleri gölgede bırakacak şekilde sunuluyordu[8]. People’s Global Action’dan (PGA, Halkın Küresel Eylemi) Andrej Grubacic ise Naomi Klein ile bu konuda hemfikir olmadığını söylüyor, “çünkü o zaten hiç bir zaman bizim forumumuz olmamıştı” diyor. “Başka bir Dünya Mümkün” sloganının Zapatista’lardan geldiğini anımsatarak, Forumdaki bu konuşmaları otoriterlik karşıtı olanların istismar edilmesi olarak niteliyor[9].

Açılış konuşmalarının ötesinde kimi forumların yerlerinin bir kaç kez değiştirilmesi, toplantı mekanlarının birbirinden uzak olması ve bu yerlerin bulunmasındaki zorluklar Üçüncü DSF’nun dile getirilen olumsuzluklarıydı. Eğer bu olumsuzluklar her eğilimdeki kesimleri eşit şekilde etkilemiş olsaydı belki bu denli dile getirilmezdi.

Sendikalar veya ATTAC gibi büyük hükümet dışı kuruluşların desteklediği toplantılar çok iyi duyurulup organize edilirken, kapitalizme seçenek getirmeye çalışan forumların yerleri değiştiriliyor, ulaşılması en güç yerlere atılıyordu. Katılımcı Ekonomi önerisiyle tanınan Michael Albert’in, Z magazin’in katkısı ile organize ettiği Kapitalizmden Sonra Yaşam forumu bunlardan biriydi ve sonuçta aksaklıklardan ötürü kimse bu foruma katılmadı [10].

DSF İÇİNDEKİ ANA EĞİLİMLER

DSF’na katılan kuruluşlardan yukarıda kısaca söz ettiysek de bunların benimsediği politik eğilimleri de kategorik olarak kısaca analiz etmekte yarar var. Brezilya İşçi Partisi ile İtalya’daki Demokratik Sol ve Komünist Yeniden Oluşum gibi Avrupa’daki Komünist Partilerin devamı olan partileri bu anlamda birinci ve en etkin kategori olarak görebiliriz. Bu partiler, denetledikleri sendikalar ve köylü örgütleri gibi yığınsal örgütler aracılığı ile belirleyici olmaya çalışıyorlar. Bu partilerin kimi söylemleri anti-kapitalist dahi olsa, esas olarak varolan uluslararası ekonomik yapıyı reformlar yoluyla daha adaletli bir hale getirmeyi ve ulusal kalkınma yoluyla toplumsal sorunlara devletçi çözümler bulmaya çalışıyorlar[11].

Anti-kapitalist olmakla birlikte devletçi çözümleri savunan diğer sol partileri ayrı bir kategori olarak görmek daha doğru olur. Bunlar daha çok enternasyonalist özelliklerini de koruyan Trotskist partilerdir. DSF ve kıta forumlarından çok yerel kent forumlarında daha etkin olabilmektedirler. Bu forumları kendi politik doğrultularında örgütlenmenin bir aracı olarak ele almaktadırlar.

Siyasal partilere değil sivil toplum kuruluşlarına dayandığını iddia eden DSF, Zapatistaları silaha başvurdukları iddiası ile dışlıyordu. Anarşist ve özgürlükçü örgütler ise doğrudan dışlanmasalar dahi organizasyon ve karar verme sürecine katılmaları engelleniyordu.

Bir diğer önemli kategori hükümet dışı kuruluşlardır. Bunların ATTAC gibi kimileri uluslararası spekülasyon hareketlerinin kendisini dahi sorgulamadan bunların vergilendirilmesi yoluyla çözümler üretilebileceğini savunacak denli sınırlı

bir bakış açısına sahiptir. Radikal çevre örgütleri gibi görece olarak daha bağımsız olanları ise hükümetlere yapılacak baskıyla uluslararası ilişkilerin reforme edilebileceğini, ulusötesi şirketlerin etkinliklerinin sınırlandırabileceğini ve böylece ekolojik sorunların ve toplumsal adaletsizliğin

azaltılabileceğini savunmaktadırlar. Devlet fonlarına ya da şirketlerden beslenen vakıflara dayanan kuruluşlar ise genelde tek bir sorunla ilgilenmekte ve küresel sorunların tümünün birbirine bağımlı olduğunu dahi gözden kaçırmayı yeğlemektedirler. Sivil toplum kuruluşları olarak da adlandırılan tüm bu örgütlerden anti-kapitalist bir çıkışı yönlendirmelerini beklemek olanaksızdır. Ancak sahip oldukları mali kaynaklarla orantılı olarak anti-kapitalist eylemciler de dahil olmak üzere geniş bir kesim için çekim odağı olmaktadır.

Son olarak anti-kapitalist ve anti-otoriter örgütleri bir kategori olarak ele alabiliriz. Kendi içinde çok çeşitli yaklaşımları barındırmakla birlikte, bu kapsamda olup yukarıda değindiğimiz gibi forumlarda yer alabileceken katılmamayı tercih eden örgütler de var. Bunlara bir diğer örnek ise 10 milyon Hintli köylünün desteklediği KRRS(Karnataka Eyaleti Çiftçiler Birliği). PGA'nin oluşmasına da öncülük eden bu köylü örgütü, ATTAC başkanının tutarsız açıklamalarına ilişkin sorularına tatmin edici yanıtlar alamayınca DSF'na katılmamıştır. Zapatistalar Forumu kabul edilmezken insan hakları ihlalleriyle suçlanan Chiapas valisinin ve göçmenlere karşı acımasız politikaları ile bilinen Fransız bakanın foruma katılması sordukları sorulardan bazılarıdır. KRRS, Asya

Sosyal Forumuna da halk tarafından bilinmeyen örgütlerce girişimin başlatıldığı ve yığınsal örgütlerin uzantı gibi ele alındığı gerekçesiyle katılmadı[12].

BİR İDEOLOJİK YENİLENME OLARAK KÜRESELLEŞME

Ancak bu dogmatik dinsel yaklaşım, gelişen kapitalizmin gereklerine yanıt vermediği gibi mutlakiyetçi krallıklar gibi ayak bağı oldu. Sanayileşme aşamasına gelen kapitalizm, aydınlanma çağında geliştirilen hümanist, evrenselci düşünceleri kendi ideolojisine yerleştirmeyi yeğledi. Fransız devrimi böylece laik bir eşitlik, adalet ve kardeşlik sloganı ile gerçekleşti. Bununla birlikte bu laik eşitlikçiliğin evrenselciliği ancak Avrupalılar için geçerliydi. Sanayileşme sömürgeleştirmeyi gerektirdiğinde bu halklar için eşitlikten söz edilmiyordu. Böylece Antik Yunan'dan bu yana insanlığın hedeflediği evrenselcilik bir kez daha sözde kaldı. Burjuva ideolojisinin bu konuda başarısızlığı ve ikiyüzlülüğü yirminci yüzyılda özellikle "komünizm" tehdidi ile haklılaştırılmaya çalışıldı. Halkların bu tehdide karşı her yol

Burada geriye dönüp küreselleşme kavramının nasıl bir ideolojik boşluğu doldurmak için yaratıldığına ve bunun seçeneğine bakmakta yarar var. Avrupa'lı sömürgeciliğin İspanya ve Portekiz eliyle başladığı ilk dönemlere bakacak olursak, Hıristiyanlığın çok güçlü bir ideolojik araç olarak kullanıldığını görürüz. Bugün dahi dünyada Hıristiyanlığın en güçlü olduğu kıta Latin Amerika'dır. İlk doğduğu dönemde evrenselci bir anlayış geliştirmiş olan bu din, o dönemde artık dogmacılığın en ileri düzeyine ulaşmış ve yerli halkların kültürlerini aşağı görmenin ve yok etmenin bir aracı haline gelmişti. Sömürgeleştirme askeri gücün yanı sıra Hıristiyan

misyonerlerce yürütülüyor ve yerli kültürler ortadan kaldırılmaya çalışılıyordu.

1980'lerde ise artık bu tehdit ortadan kalkmıştı ve sanayileşmiş tüketim toplumunun homojen kültürünü yaymak için yeni sloganlara gerek vardı. Bu kültür kendisini sorgulayacak her

türlü kültürel zenginliği yerelci ve gerici olarak niteleyip ortadan kaldırmak durumundaydı. Yerel zenginliklere değer veren evrenselci bir anlayış yerine onları dışlayıcı bir küreselci anlayış kampanyası böylece başlatıldı. Hatta bu, küreselcilğe seçenek yaratmaya çalışanları dahi etkiledi. Seçenek olarak, tüm yerel zenginliklerin bir sentezi olması gereken evrenselcilik değil, daha adil bir küreselleşme ortaya kondu. Oysa bu, yine belirli bir kültürde yaratılmış olan bir seçenek olarak yerel zenginlikleri dışlamak durumunda olacak. Sözcüğün başta belirlediğimiz anlamına bakacak olursak bunu daha net olarak görürüz. Evrenselci bir anlayışı benimsemiş bir dünya, belki bugünkünden daha fazla iletişime gerek duyacak, ama bu boyutta bir mal ve hizmet akışına gerek duyacağı çok kuşkulu. Çünkü bu mal ve hizmet akışı esas olarak sömürüye dayalı ilişkilere yarıyor. Bunun seçeneği ise üretim bilgisinin evrenselci bir anlayışla karşılıklı olarak paylaşılmasıdır. Yoksa alışverişin daha adil koşullarda yapılması değil.

SOSYAL FORUMLARA YAKLAŞIM NE OLMALI ?

Sosyal forum örgütlenmeleri küreselleşme karşıtı hareketin içinden çıkmıştır. Ancak aynı zamanda bir hareketler hareketi olan bu hareketin reformcu kesimleri tarafından ve yukarıdan aşağıya bir örgütlenme ile yaratılmıştır. Bu durum gerçekte küreselleşme karşıtı hareketin yeterince olgunlaşmadığının ve küreselleşmeyi aşacak hedeflere yönelmekte yetersiz kaldığının bir göstergesidir. Ulusal kalkınmacı politikalarla ve DTÖ gibi yapıların reforme edilerek uluslararası sistemin değiştirilmesiyle günümüzün sorunlarının çözüleceğini öngören yaklaşımlarla küreselleşmenin aşılması olası değildir. Bu yaklaşımlarla ezilen halkın sorunları belki biraz

hafifletilebilir, ama evrenselci değerlere dayanan bir toplum yaratılamaz. Anti-otoriter, özgürlükçü bir açıdan soruna bakıldığında bu forumların küreselleşmenin evrenselci bir şekilde aşılmasına hizmet edip edemeyeceği sorgulanmalıdır. Tarihi ters yöne çevirip ulusal devletlere dayalı çözümler üretmek eski hataların bir yinelenmesi olacaktır. Reforme edilmiş bir küresel pazar sistemi, “başka bir dünya” değil, ancak kapitalizmin daha uygar bir versiyonu olabilir. Hedeflenmesi gereken ulusal sınırların ve dar görüşlülüğün yok edildiği, insanlığın doğrudan demokrasi yoluyla geliştirilen evrensel etik değerlere dayalı olarak örgütlenmesidir.

Ne yazık ki şu anki yapısı ile sosyal forumların bu doğrultuya yönelmesi olanaksız görünmektedir. Ancak bu anlayışı benimseyen örgütler bir yandan kendi aralarındaki ağları geliştirirken bir yandan da özellikle yerel forumlar aracılığı ile diğer eylemcilere ulaşabilirler. Bu bir yandan anti-kapitalist olup hükümet dışı kuruluşların maddi

olanaklarının cazibesine kapılan bir çok eylemciyi etkilemek açısından işlevli olabilir, öbür yandan da devletçi solun defalarca iflas etmesine karşın halen etki alanında tuttuğu geniş bir kesime ulaşmak açısından önemlidir. Bununla birlikte katılınan sosyal forumlarda edilgen bir izleyici değil, özerk alanlar yaratarak alternatif politikaları ortaya koymak önemli. Böylece gerek katılmayı yeğleyenlerce dışarıdan, gerek katılmayı yeğleyenlerce içeriden gelen baskıyla sosyal forumlar kendi amacı içinde tutarlı olmaya zorlanacaktır. Bu zorlama DSF’nu devrimci bir yöne çekemeyecek dahi olsa onu aşacak, anti-otoriter ve anti-kapitalist bir ağın ortaya çıkmasına hizmet edecektir.

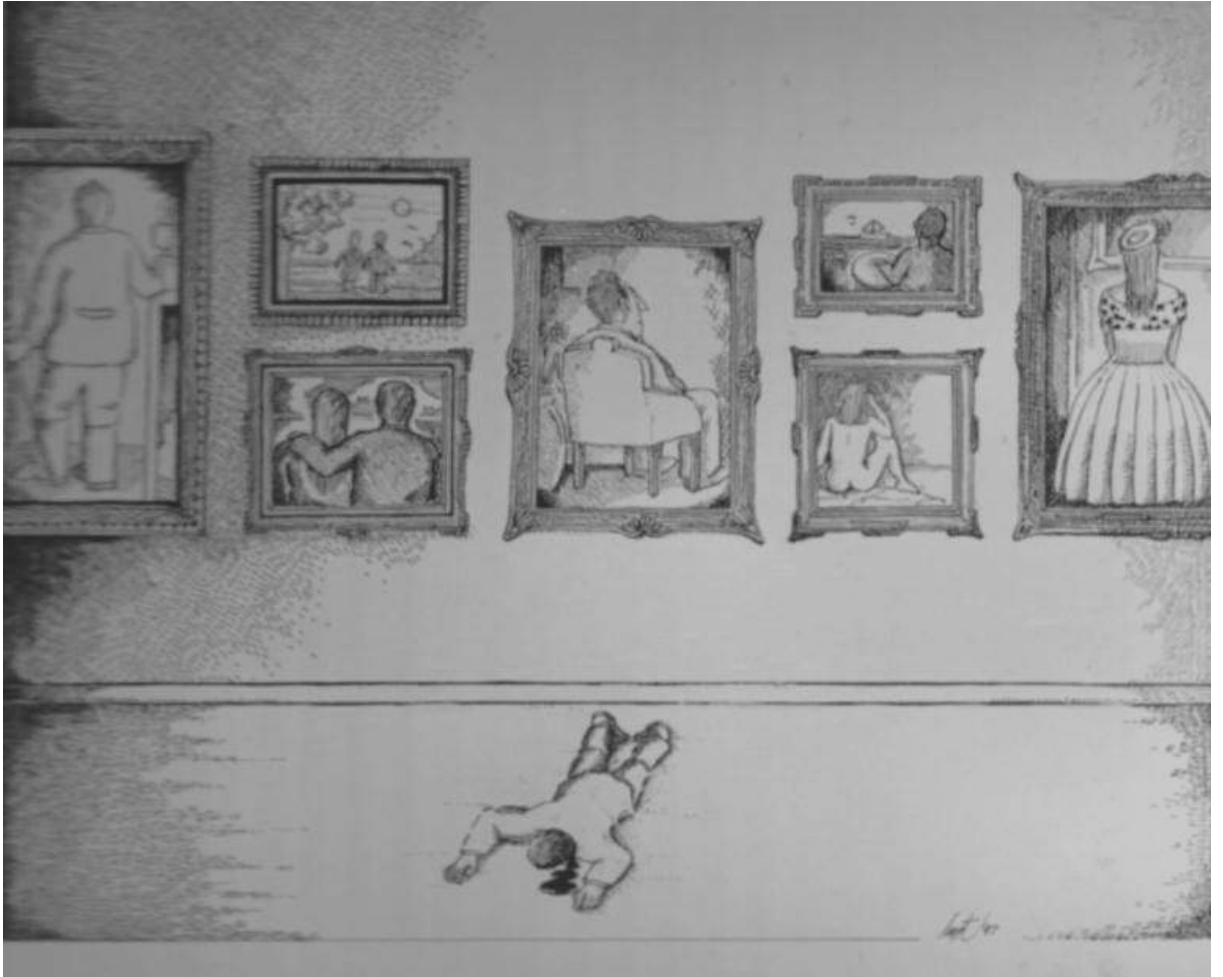
Bu noktada DSF’na eleştirel yaklaşımlarla birlikte katılmayı savunan Ezequiel

Adamovsky'nin, Dünya Toplumsal Hareketleri Ağı oluşturulma çabasını zaten oluşmakta olan bir ağın DSF denetimine alınma çabası olduğunu belirten sesine kulak verelim: “Artık Örgütlenme Komitesinin, daha saydam işleyiş mekanizmalarını benimsemesi ve karar verme sürecini toplumsal hareketlere devretmesi zamanı geldi. Ancak bunun aksine, DSF’nu büyük ölçüde denetleyen kimi örgütler – ATTAC Fransa, CUT and MST (Brezilya), Küresel Güney’e Odaklanma (Tayland) ve Kadınların Dünya Yürüyüşü (Quebec, Kanada)—Toplumsal Hareketlerin Dünya Ağı’nı (THDA) yaratmaya giriştiler.

“Toplumsal hareketlerin ‘daha kalıcı düzeyde’ eşgüdümü düşüncesi tartışmasız önemlidir. Eğer bu ağ tam olarak tüm dünyadaki toplumsal

hareketleri temsil edecekse, bu birkaç örgütün eline bırakılmayacak kadar çok önemlidir. Fakat THDA’nın ilkelerini kim yazdı? Kim onun nasıl örgütleneceğine karar verdi? Daha önemlisi kim Sekreteryayı seçti, hatta bir Sekreteryaya gerek olduğuna karar verdi? Elbette benim ait olduğum hareket değil, ya da Arjantin’deki hiç bir hareket değil, ya da bildiğim kadarıyla diğer ülkelerdeki hareketlerin çoğu tarafından değil. Piqueteros, Bolivyalı cocalero köylüleri, Avrupalı Sınırlara Hayır eylemcileri, Güney Afrikalı boşaltma karşıtı kampanyayı yürütenler ve diğerleri bu konuyu tartıştı mı? Eğer neden sözettiğimden haberleri varsa şaşarım. Toplumsal hareketlerin yerel halk örgütü eylemcileri o toplantılarda değildiler. Ve en azından hareketlerin, önerilenleri ülkelerinde tartışması ve görüşlerini

iletmeleri için ilk önerinin önceden onlara ulaştırılması için hiç de doyurucu çaba harcanmadı.”[13]

Umalım ki insanlığı doğrudan demokrasiye götürebilecek forumlar ve toplumsal hareketler ağı çok gecikmeden bu anlayışların aşılması ile yaşama geçirilebilsin.

[1] Bkz. Chaia Heller, “McDonalds, Mtv ve Monsanto: Bilgisel Sermaye Çağında Biyoteknoloji Yükselişi”, *Toplumsal Ekoloji*, Sayı 2 (Güz 2002), sy. 108-119, çev: Halide Demir ve Reha Alpay, “Teknoloji: Nasıl Geliştirildi? Nasıl geliştirilmeli?” *Toplumsal Ekoloji*, Sayı 2 (Güz 2002), sy. 97-107

[2] Burada sendikaların yaklaşımının dargörüşlü ve ulusalcı olduğunu belirtmekte yarar var. İşlerini yitirenlerin sahip olması gereken toplumsal güvenceler çok önemli olmakla birlikte, gelişmiş bir ülkede ulusal düzeyde işsizlik artacak gerekçesiyle gümrüklerin artırılmasını, kota uygulamalarını desteklemek sorunu bir başka ülkenin halkı aleyhine çözmeyi beklemektir.

[3] “KENT SAKİNLERİ KENTLERİNİ GERÇEKTEN YÖNETMEYE BAŞLAYINCA”, Derleme, Çeviren Bülent Tanatar

[4] Bu konuda Brezilya’daki en büyük işçi sendikası konfederasyonu TUC’un kimi yöneticilerince İkinci Dünya Sosyal Forumuna gönderilen metine bakılabilir: “CRITIQUE OF PORTO ALEGRE, Open Letter to the Trade Unionists and Activists Participating in the World Social Forum 2002 in Porto Alegre, Brazil”.İngilizce

çeviri New York sosyal forumunun web sitesinde yayınlanmıştı (<http://www.nycsocialforum.org>). Özet bir Türkçe çeviri İstanbul Sosyal Forumu’nun yahoogroups’taki tartışma listesi arşivinde bulunabilir.

[5] DSF ve yerel forumlar için, bkz. Abdullah Anar, “Dünya Sosyal Forumu”, *Toplumsal Ekoloji*, Sayı 2 (Güz 2002), sy. 76

[6] Jason Adams, “Jornadas Anarquistas: Anarchist Convergence in Porto Alegre, Brazil”ASK, *Anarcho-Syndicalist Review*, Sayı: 34 (Bahar 2002), Sayfa 24

[7] “Who Controls the European Social Forum?”,<http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/esf.htm>

[8] Naomi Klein, “What happened to the new Left,” www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/naomiklein.htm

[9] Andrej Grubacic, “Life After Social Forums”, <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/life-after-sf.htm>

[10] Michael Albert, “What happened in Porto Alegre”,<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/albertr oy.htm>

[11] Devletçi çözümlerin açmazları için bkz. Şadi İdem, “Alternatif Küreselleşme Karşiti Hareket ve Devlet Yönetimi”, *Toplumsal Ekoloji*, bu sayıda

[12] Prof. M.D. Nanjundaswamy, “KRRS Reservations on ASF”, <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/asia2003/krrs.htm>

[13] Ezequiel Adamovsky, “Another Forum is Possible, Whose Bridges are We Building? Do We Need a New International?”, <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/anotherforum.htm>